

USMJERENA PROIZVODNJA BADEMA

U Dalmaciji se danas uzgaja milion stabala badema. Od ovog broja 57% se nalazi na obalnom pojasu i na otocima, a 43% u zagorskom dijelu. Najveći centri uzgoja su područja Šibenika, Benkovca, Knina i Zadra.

Proizvodnja je izrazito alternativna i iznosi u prosjeku 2.500 t u kori, odnosno cca 625 t u jezgri, računajući na randman od 25%. U zadnje vrijeme najveću proizvodnju imali smo godine 1961. (6.500 t), 1963. (5.500 t) i 1968. (5.150 t). Proizvodnja je u stalnom opadanju.

Kvaliteta ove proizvodnje je vrlo niska. Jezgra je tamne boje sa hrpavom i izbrazdanom pokožicom, ukus nije skladan, pokožica je relativno debela i veliki je % doplih jezgri. Ovakva sirovina može se koristiti samo mljevena kod nekih vrsta slatkiša i nešto u sirovom stanju.

Proizvodnja je nedovoljna da pokrije naše potrebe, pa smo prisiljeni uvoziti veće količine badema.

Uzroci niske, neredovite i nekvalitetne proizvodnje su poznati:

1. Uzgoj gotovo isključivo sjemenjaka koji predstavljaju populaciju tipova različitih i u većini slučajeva nepovoljnih osobina. Tipovi su pretežno rancvjetajući.
2. Stabla badema su posađena na nepodesnim staništima, na plitkim, krševitim ili nagnutim terenima.
3. Ne primjenjuju se ni osnovne mjere uzgoja.

Badem je međutim kultura koja zaslužuje više pažnje zbog svoje prirodne izdržljivosti, zbog mogućnosti da se ovom kulturom iskoriste vapnena i skeletna tla, zbog lake berbe i lake manipulacije plodom u transportu, kao i zbog dugog trajanja robe u sirovom stanju nakon berbe.

U intenzivnom uzgoju badem daje prinose koji su isti pa čak i veći od prinosa ostalih voćarskih kultura koji se uzgajaju na boljim tlima. O tome nam govori dugogodišnje iskustva Kalifornije gdje je badem jedan od glavnih kultura, intenzivni nasadi u Izraelu, Španjolskoj, Italiji, Tunisu i Francuskoj.

Ovim prikazom želimo istaknuti dvije mogućnosti uzgoja badema

1. **Suvremeni uzgoj badema na ravnim i za ovu kulturu dobrim tlima** gdje se primjenjuje potpuna mehanizacija svih radova, uključujući i berbu, kao i natapanje. Treba istaknuti da se intenzivni bademici u spomenutim zemljama natapaju.

II Suvremeni uzgoj badema na skeletnim tlima, na padinama, na terasiranim terenima na kojima je ograničeno kretanje motornih sredstava za rad. U ovim bademicima nema mogućnosti natapanja.

Razumljivo je da je ovaj drugi vid uzgoja badema u ovom trenutku važniji, mada moramo imati na umu da bademik koji se natapa daje dvostruke prinose od onog koji se ne natapa. Ovo nam govori o potrebi ulaganja napora kako bi se iskoristilo izvore vode koje se nepovratno gube kao i iskorištavanja mogućnosti akumulacije oborinskih voda koje se također nepovratno gube.

1. TEHNOLOGIJA PROIZVODNJE

razlikuje se od tehnologije koja se primjenjuje u intenzivnom uzgoju ostalih voćarskih kultura.

- Tlo mora imati povoljne fizikalne osobine: dobro drenirana pjeskovita ilovača. Prije sadnje tlo treba meliorirati i urediti.
- Razmak sadnje: 5x6 ili 5x7, u ovisnosti o podlozi i sorti u uvjetima natapanja.
- Podloge su slijedeće: Selekcionirani sjemenjaci gorkog ili slatkog badema, sjemenjaci breskve i hibridi između breskve i badema (u Institutu stvoreni su novi hibridi između A. Webbia i vinogr. breskve). Izbor podloge ovisi o tipu tla i o sorti. Veliku pažnju mora se obratiti na opasnost od infekcije nematodama.

Sorte: kasnocvjetajuće, autokompatibilne, koje rano dolaze na rod, s randmanom od najmanje 40—50%, s malim % dvostrukih jezgri i koje nisu zaražene sa virusima. Pored glavne sorte posadit će se i tri sorte — oprašivači. Dolaze u obzir strane sorte ali samo one koje u našim ekološkim prilikama su rodne i otporne na bolesti. U Institutu se već dugo proučavaju pored domaće selekcije, kalifornijske, ruske, talijanske, španjolske i francuske sorte badema. Sortiment se stalno obogaćuje naročito sa novim hibridima vrlo povoljnih osobina koji su stvoreni i koje se svake godine stvaraju u naprednim zemljama gdje se uzgaja badem.

Za vrijeme cvatnje u nasadu badema vrlo je korisno prisustvo pčela (2—3 košnice po 1 ha).

- Uzgojni oblik: kotlasta krošnja sa deblom visine 1 m.
- Natapanje: u našim prilikama treba predvidjeti 3—4 natapanja i utrošak vode u količini od cca. 2.800 m³ po 1 ha. Upotrebom natapanja sistemom »kap po kap« utrošak vode se znatno smanjuje.
- Gnojidba i rezidba; gnojidba se vrši svake godine, kasno u jesen sa PK gnojivima, za vrijeme vegetacije sa N-onoživima u 2—3 navrata (N—150 kg, P₂O₅ :200 kg i K₂O 200 kg). Rezidba na rod vrši se svake druge godine.

- Zaštita od bolesti i štetnika: u našim prilikama javljaju se bolesti: polistigma, taphrina, cercospora, monilia, varticillium, a od štetnika: eurytoma, limantria i capnodis.
- Mehanizacija radova: obrada se vrši uobičajnim strojevima, berba strojem za berbu (shaker, sweeper i pic-up). U bademicima na padinama i terasiranim terenima obrada se vrši kultivatorima uz primjenu i herbicida, dok se berba vrši ručno.

2. OBIM PROIZVODNJE

Na jedinici površine proizvodnja badema u jezgri iznosi u kg:

sa natapanjem	bez natapanja
1.500	800

3. VRIJEDNOST PROIZVODNJE

Kalkulacija je izvršena na bazi cijena za 1 kg jezgre u iznosu od 70 d. To je danas prosječna cijena na svjetskom tržištu. Izračunata je vrijednost materijalnih troškova i amortizacije u uvjetima natapanja i bez natapanja.

— vrijednost		
	sa natapanjem	bez natapanja
proizvodnje	105.000	56.000
— materijalni troškovi i amo.	22.860	13.408
— dohodak	82.140	42.598

4. ORGANIZACIJA PROIZVODNJE

Zbog racionalnog korištenja mehanizacije i opreme, prema tome zbog smanjenja troškova proizvodnje, potrebno je da se proizvođači badema međusobno povezuju.

Treba imati na umu da jedan stroj za berbu dolazi na cca 30 ha bademika, da je potrebno meliorirati i urediti zemljište, dovesti vodu i postaviti sistem za natapanje, da je potrebno imati stroj za ljuštenje, kao skladište za sirovinu, pa strojeve za obradu, rezidbu i zaštitu. Zato se proizvođači badema moraju udružiti.

Ali i u uvjetima proizvodnje badema bez natapanja, zbog pripreme terena, kontrole od bolesti i štetnika, zbog ljuštenja i uskladištenja plodova, nužno je udruživanje proizvođača badema.

Racionalna organizacija usmjerene proizvodnje badema zahtijeva posebnu analizu, koja u našim uvjetima nije još izvršena.